

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА»

PEDAGOGY OF PARTNERSHIP AS A COMPONENT OF "NEW UKRAINIAN SCHOOL" CONCEPT

У статті висвітлено основні аспекти Концепції «Нова українська школа». Виокремлено педагогіку партнерства як її складову частину. Визначено основні принципи педагогіки партнерства. Розкрито основні виховні завдання школи та сім'ї. Розглянуто шляхи успішної співпраці з батьками молодших школярів. З'ясовано, що нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру та чеснот залежно від її індивідуальних особливостей.

Ключові слова: Концепція «Нова українська школа», педагогіка партнерства, школа, сім'я, взаємодія школи та сім'ї, виховання підростаючого покоління, виховні завдання школи та сім'ї.

В статье освещены основные аспекты Концепции «Новая украинская школа». Выделено педагогику партнерства как ее составляющую. Определены основные принципы педагогики партнерства. Раскрыты основные воспитательные задачи школы и семьи. Рассмотрены пути успешного сотрудничества с родителями младших школьников. Выяснено, что новая школа будет помогать родителям приобре-

тать специальные знания о стадиях развития ребенка, эффективные способы воспитания в ребенке сильных сторон характера и добродетелей в зависимости от его индивидуальных особенностей.

Ключевые слова: Концепция «Новая украинская школа», педагогика партнерства, школа, семья, взаимодействие школы и семьи, воспитание подрастающего поколения, воспитательные задачи школы и семьи.

The article highlights the main aspects of the Concept "New Ukrainian School". Pedagogy of partnership is singled out as an integral component. Basic principles of partnership pedagogy are defined. Main educational tasks of school and family are revealed. The ways of successful cooperation with parents of junior students are considered. The research proves that the new school will help parents to obtain special knowledge about development stages of the child, effective ways of strengthening the child's character and virtues depending on individual characteristics.

Key words: "New Ukrainian School" Concept, pedagogy of partnership, school, family, cooperation of school and family, upbringing of the younger generation, educational tasks of school and family.

УДК 37.064.1

Литвин В. А.,

аспірант кафедри педагогіки,
психології та менеджменту
КЗ «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Стратегічні цілі розвитку освіти XXI ст. передбачають партнерство сім'ї і школи, що сприятиме активнішому залученню батьків до виховання та зростання підростаючого покоління.

Важливість співпраці з батьками підкреслюється в українському законодавстві, зокрема:

1. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначається, що сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей. На етапі раннього родинного виховання батьки як перші педагоги покликані створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувані активне зацікавлене ставлення до навколишнього світу [8, с. 45].

2. У «Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти» зазначено, що у виховній діяльності система освіти має спиратися саме на сім'ю, підвищувати її психолого-педагогічну культуру, активно впливати на взаємини між її членами тощо [1, с. 122].

3. За Концепцією «Сім'я та родинне виховання» мета виховання дітей у родині й школі – забезпечити високий рівень освіченості та вихованості свідомого громадянина України, здатного на основі життя й досвіду власного народу та досяг-

нень світової науки й культури, врахування національно-територіальних особливостей України здійснювати її соціально-економічний розвиток і господарювання, утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури й демократичних взаємин людей, відстоювати і захищати права, гідність і честь своєї Батьківщини [6, с. 49].

4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. закріплює положення про те, що «зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких, зокрема, і підвищення відповідальності сім'ї за освіту і виховання дітей» [9].

5. У ст. 51 Конституції України зазначається, що «батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти повинні піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство і батьківство охороняється державою» [4, с. 54].

6. У ст. 59 Закону України «Про освіту» про відповідальність батьків за розвиток дитини вказано, що [2, с. 67]:

а) Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості.

б) На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.

в) Батьки й особи, які їх замінюють, зобов'язані:

– постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей;

– поважати гідність дитини, виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя, шанобливе ставлення до державної і рідної мови, сім'ї, старших за віком, до народних традицій і звичаїв;

– виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей українського та інших народів, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до своєї країни;

– сприяти здобуттю дітьми освіти у закладах освіти або забезпечувати повноцінну домашню освіту відповідно до вимог щодо її змісту, рівня й обсягу;

– виховувати повагу до законів, прав, основних свобод людини.

г) Держава надає батькам і особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків, захищає права сім'ї.

7. У Концепції «Нова українська школа» важливою умовою ефективної навчально-виховної роботи є співробітництво школи і сім'ї, яке передбачає належний рівень педагогічної культури батьків. Саме цьому підпорядковані програми школи молодих батьків і педагогічної культури молоді сім'ї, які спираються на систему перевірених досвідом багатьох поколінь найважливіших сімейних цінностей (здоров'я, любові та взаємоповаги членів сім'ї, матеріального благополуччя і духовності) [5].

Сімейне і шкільне виховання повинні здійснюватися у нерозривній єдності, адже сім'я та школа мають спільну мету – виховати всебічно розвинену гармонійну особистість, здатну реалізувати себе в професійному, громадянському і сімейному аспектах. Необхідність гармонізації родинного та суспільного виховання потребує внесення змін у процес виховання у майбутніх учителів початкової школи відповідального ставлення до взаємодії з сім'єю молодшого школяра, відповідно до сучасних запитів педагогічної діяльності в Україні та до Концепції «Нова українська школа», складовою частиною якої є педагогіка партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На виховання нової генерації педагогічних кадрів орієнтують Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Державна програма «Вчитель», Національна доктрина розвитку освіти України, Концепція виховання дітей та

молоді в національній системі освіти, Концепція «Нова українська школа».

Велике значення у розв'язанні проблеми підготовки майбутніх учителів до організації спільної виховної роботи з сім'єю молодшого школяра мають фундаментальні дослідження О.О. Бабакіної, І.Д. Зверєвої, О.В. Калюжної, Л.А. Києнко-Романюк, Г.І. Наумчук, Г.Ф. Пономарьової, І.Д. Савченко, Л.В. Синютка, І.М. Толмачової, І.М. Трубавіної, Т.Б. Ушеніної та ін.

Особливості організації спільної виховної роботи з сім'єю молодшого школяра розкрито в дослідженнях О.Г. Барвінського, Т.Е. Кравченко, Л.В. Красномоєць, А.С. Макаренка, І.Б. Мачуської, Л.В. Пovalій, В.Г. Постового, О.Я. Савченко, М.Г. Стельмаховича, В.О. Сухомлинського, Г.І. Щукіної та ін.

На сучасному етапі виділено декілька напрямів наукового пошуку щодо питань взаємодії сім'ї та школи, у межах яких учені одержали конкретні результати. Зокрема, психолого-педагогічні проблеми концепції сімейної педагогіки висвітлено у працях І.Д. Бежа, В.І. Костева, Б.П. Нікітіна та Л.О. Нікітіної, Л.Є. Орбан-Лембрік та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак аналіз наукової літератури виявив суперечності між зростанням очікувань батьків до активної взаємодії педагога з ними та відсутністю сформованості відповідального ставлення у майбутнього вчителя початкових класів до їх реалізації; потребою школи в молодих учителях, які можуть взаємодіяти з сім'єю молодшого школяра й організувати спільну виховну роботу, та реальними можливостями випускників.

Мета статті – висвітлення основних аспектів Концепції «Нова українська школа» та педагогіки партнерства як її складової частини.

Виклад основного матеріалу. Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатися і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

Водночас Концепцією визначено складники, якими з боку держави та місцевої громади як повноправного учасника освіти повинна забезпечуватися успішна організація навчально-виховного процесу, а саме: умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно; децентралізацію й ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; нову структуру школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти [7, с. 11].

Формула Концепції «Нова українська школа» складається з дев'яти ключових компонентів:

1) нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;

2) умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно;

3) наскрізного процесу виховання, який формує цінності;

4) децентралізації й ефективного управління, що надасть школі реальну автономію;

5) педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;

6) орієнтації на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризму;

7) нової структури школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;

8) справедливого розподілу публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;

9) сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

План дій з упровадження Нової української школи, розрахований на період до 2020 р., містить сім пріоритетних напрямків [5, с. 3]:

- оновлення змісту середньої освіти шляхом затвердження нових стандартів, навчальних планів і типових навчальних програм, орієнтованих на компетентнісне навчання;

- розвиток людських ресурсів – підготовку вчителів, керівників навчальних закладів і працівників органів управління освітою;

- зміну структури середньої школи, яка забезпечить перехід до профільного навчання;

- запровадження нової системи управління в умовах децентралізації, котра передбачає реальну автономію навчальних закладів і вчителів;

- створення системи постійного моніторингу та забезпечення якості освіти;

- забезпечення справедливого розподілу публічних коштів і гарантування прозорого їх використання;

- формування в школі та поза її стінами освітнього середовища, яке сприяє творчій самореалізації дітей та освітян – лідерів змін.

Концепція «Нова українська школа» – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Концепції «Нова українська школа» – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти та можливості кожної дитини

на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Нова українська школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства». Основні принципи цього підходу:

- повага до особистості;

- доброзичливість і позитивне ставлення;

- довіра у відносинах;

- діалог – взаємодія – взаємоповага;

- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);

- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями і прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

Є два суттєві шляхи успішної співпраці:

- постійне, чітке, двостороннє спілкування;

- різні способи залучення батьків до освітнього процесу.

Зазвичай виділяють формальне та неформальне спілкування: спілкування з окремими батьками і з групою батьків. Неформальне спілкування відбувається здебільшого у випадках, коли вчитель зайнятий іншими справами. Важливим для усіх форм спілкування є активне слухання. Оскільки під час неформального спілкування вчитель не завжди має час і можливість приділити цьому належну увагу, він чи вона може запропонувати окрему зустріч, і спілкування набуває формального характеру: *«Я бачу, що у вас є багато запитань щодо навчання Андрійка, а у мене зараз мало часу. Пропоную домовитися про зустріч в інший зручний для вас час»* [7, с. 135].

Зазвичай спілкування відбувається під час особистої зустрічі з батьками, але може відбуватися за допомогою інших засобів – телефонних дзвінків, написання листів електронною поштою, спілкування у соціальних мережах тощо.

Основні форми спілкування з батьками за Концепцією «Нова українська школа»:

- *Батьківські збори*. Одна з основних форм роботи з батьками. На них обговорюються актуальні проблеми життя колективу. Збори не повинні зводитися до монологу вчителя. Це – взаємобмін думками, ідеями, знаннями, спільний пошук оптимальних рішень. Чим більше деталей ви продумаєте і сплануєте, тим ефективніше пройдуть ваші збори, і батьки залишаться задоволеними як результатами, так і процесом.

– *Індивідуальні зустрічі з батьками.* На відміну від батьківських зборів, регулярні індивідуальні зустрічі з батьками є практикою, що не так часто використовується у навчальних закладах, хоча вона є надзвичайно важливою у процесі спілкування з батьками.

Першу зустріч із батьками потрібно провести ще до початку навчального року. Мета цієї зустрічі – знайомство. Під час цієї зустрічі вчитель зустрічається з дитиною, її батьками, дізнається про очікування батьків щодо навчання їх дитини та починає встановлювати відкриті, дружні взаємини.

Нижче ми пропонуємо перелік запитань, що їх може поставити батькам учитель:

– Що б ви хотіли, аби ваша дитина отримала з цього річного шкільного досвіду?

– Що б ви могли робити разом із вашою дитиною?

– Чи були у житті вашої дитини якісь особливі події, про які ви б хотіли нас поінформувати?

– Чим ви найбільше пишаєтеся у вашій дитині?

– Які у вашої дитини улюблені ігри та заняття?

– Що робить ваша дитина, коли вона засмучена? Як найкраще її заспокоїти?

– Що ще ви б хотіли розповісти про вашу дитину?

– Яким чином ви б хотіли бути залучені до життя класу цього року?

Важливо пам'ятати, що, обговорюючи такі питання в присутності дитини, необхідно дотримуватися конфіденційності та взаємоповаги. Для того, щоб зустріч із батьками завершилася ефективно, важливо підсумувати її результати – повторити найголовніші пункти обговорення та досягнуті домовленості.

– *Відвідування батьків удома.* Сприяє налагодженню контактів із сім'єю, з'ясуванню її загальної та педагогічної культури, обговоренню відхилень у її поведінці, вжиттю необхідних заходів щодо їх запобігання, залученню батьків до участі в роботі школи тощо. Під час зустрічі педагог має підкреслити позитивне в дитині, тактовно звернути увагу на недоліки, разом поміркувати над тим, як усунути їх.

– *Листування.* Передбачає періодичне надсилання батькам листів про успіхи учня в навчанні, старанність, уважність і відповідальність за доручення. Можна повідомити про певні труднощі, попросити про зустріч. Варто висловити щире подяку за хороше виховання дитини.

– *Тижневі або місячні інформаційні бюлетені,* що містять інформацію про всі заходи, у яких беруть участь діти.

– Зустрічі групи батьків, які можуть зустрічатися для планування волонтерських заходів для класу чи школи.

– *Обмін книжками:* батьки та вчителі можуть обмінюватися книгами про цікаві підходи

до навчання і виховання дітей. Обміни книгами можна супроводжувати організацією подальших дискусійних груп – як фізично, так і через соціальні мережі.

– *Святкові заходи,* до яких залучаються діти, вчителі, і батьки, можна організовувати з різних приводів – історичних подій, подій, важливих для громади, сезонних святкування, подій у шкільному житті та ін.

Переваги від постійного спілкування отримують усі: вчителі, діти й батьки. Особливо важливе воно для дітей, котрі бачать дорослих, важливих у їхньому житті, у співпраці. Це зміцнює їхнє почуття впевненості та безпеки. Спілкування вчителя з батьками, яке відбувається від самого початку навчального року, має стати невід'ємною частиною річного плану роботи вчителя [7, с. 136–141].

Багато навчальних закладів, які цінують і підтримують спілкування між батьками і вчителями, знаходять можливості для організації окремого спеціального місця для проведення зустрічей із батьками – батьківської кімнати, у якій розміщуються стіл і стільці для дорослих, м'які меблі, полиці з літературою. Створюючи батьківську кімнату, школа демонструє свої серйозні наміри щодо ролі батьків і важливості співпраці з ними.

Залучаючи батьків до навчального процесу, вчителі мають розуміти переваги такої співпраці для усіх: учнів, батьків і вчителів. Переваги для вчителя: отримання від батьків додаткової інформації про дітей; надання батьками допомоги в організації освітнього середовища, виготовленні навчальних матеріалів; надання допомоги батьками у проведенні окремих навчальних занять – проведенні екскурсій, під час проектної діяльності. Участь батьків у навчальному процесі збільшує їхню повагу до роботи вчителя [7].

Також батьки можуть надавати й іншу, не менш цінну допомогу в усіх аспектах шкільного життя, а саме як: *помічник учителя у роботі з дітьми* (батьки або інші члени родини можуть допомагати вчителю в організації та проведенні навчальних занять, підготовці навчальних матеріалів); *помічник учителя у роботі з іншими батьками* (допомога вчителю у контактуванні з іншими батьками для поширення важливої інформації, ознайомленні нових батьків з особливостями життя класу та ін.).

Коли у класі є додаткова доросла людина, у вчителя збільшуються можливості організації роботи в малих групах. Помічник учителя може допомогти у різних видах діяльності – читати книгу, слухати розповіді дітей, допомагати дітям виконувати мистецькі роботи. За рішенням учителя вони можуть надавати індивідуальну допомогу учням.

Дітям дуже подобається бачити власних батьків у ролі вчителів, а для інших дітей – це ще один приклад моделі поведінки дорослих людей. Зважа-

ючи на зайнятість сучасних батьків, учитель може запросити до співпраці інших членів родини – бабусь і дідусів, які часто із задоволенням беруть участь у цьому процесі.

Важливим чинником успішного залучення батьків як помічників учителя є планування. Учителю варто переглянути розклад, щоб з'ясувати, коли саме потрібна буде допомога з боку батьків. Для цього добре пригадати усі аспекти шкільного дня – початок дня, коли діти лише заходять до класу, навчальний процес, перебування дітей надворі, екскурсії тощо.

Для того, щоб залучення батьків як помічників учителя було ефективним, необхідно вміти все детально спланувати. Наприклад:

1. Ознайомча зустріч для помічників учителя – невід'ємна частина успішного залучення батьків до цієї роботи.

Ви можете запросити батьків чи інших членів родини, які зголосилися бути помічниками вчителя, ввечері або в інший зручний для всіх вас час.

Важливо пам'ятати про таке:

- Привітайте батьків (інших членів родини).
- Поясніть особливості навчального процесу.
- Поясніть, чим батьки можуть допомогти.
- Поділіться своїми очікуваннями.
- Перегляньте разом правила класу.
- Обговоріть важливість дотримання конфіденційності учнівських успіхів і поступу.

– Складіть перелік завдань для кожного помічника, враховуючи інтереси та навички помічників, потреби вчителя.

– Заохочуйте їхні запитання та відповідайте на них.

2. Добре також роздати інформацію у письмовому вигляді – щонайменше кожен помічник вчителя має отримати список дітей у класі, дату і час свого першого відвідування.

3. Упродовж року можна проводити додаткові тренінги для помічників – залежно від потреб і їхніх інтересів.

4. Наприкінці навчального року вчителю важливо подякувати своїм помічникам – можна зро-

бити сертифікати, подяки, листівки, виготовлені самими учнями.

Висновки. Отже, нова українська школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру та чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. Цінності та принципи педагогіки партнерства буде покладено в основу стандарту освіти, оновленої системи професійного розвитку вчителя, сучасної державної освітньої та кадрової політики. Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. 1997. 376 с.
2. Закон України «Про освіту» від 04 червня 1991 р. № 2145-VIII. (редакція станом на 05 вересня 2017 р.). 1991. 187 с.
3. Кіліченко О.І. Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками та учнями молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. 1997. 24 с.
4. Конституція України. Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. 1996. 168 с.
5. Концептуальні засади реформування середньої школи. Концепція «Нова українська школа»: МОН від 27 жовтня 2016 р. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.
6. Кравченко Т.В. Допомога батькам у вихованні дітей. Метод. рекомендації. 2004. 99 с.
7. Нова українська школа. Порадник для вчителя. 2017. 206 с.
8. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Книга керівника навчально-виховного закладу: довід.-метод. вид. 2005. С. 45–46.
9. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013. URL: rada.gov.ua/laws/show/344/2013.